

Gebiedsstrategie CLLD Scheveningen 2022-2023

LAG (Lokale Actie Groep), 31 mei 2022

1. Aanleiding en uitleg

1.1. Doel van het project en van de gebiedsstrategie

Het CLLD-project (Community Led Local Development) is een methode om bewoners en organisaties zelf invloed uit te laten oefenen op wat er in hun wijk of stadsdeel wordt ontwikkeld. De methode is afgelopen jaren (door SIOS) uitgetoetst in Scheveningen (kuststrook) en passen we nu toe op het gehele stadsdeel Scheveningen (waarbij alsnog nadere focus gekozen kan worden).

Het CLLD-project gaat over de **energietransitie**: het vervangen van kolen, aardolie en aardgas door schone, hernieuwbare energie in combinatie met energiebesparing. Bewoners (-initiatieven) krijgen een **budget van € 140.000,-** dat ze mogen inzetten om zelf **projecten** in hun wijk of stadsdeel uit te (laten) voeren die bewoners helpen bij de energietransitie.

Het plan dat u nu leest wordt een '**gebiedsstrategie**' genoemd. Het plan is gemaakt door een groep bewoners die zich als vrijwilliger hebben aangemeld en zich inzetten voor een (nog) beter, mooier en schoner stadsdeel Scheveningen. Zij worden daarin gesteund door stichting Duurzaam Den Haag. De groep bewoners vormen een zogenoemde 'lokale actiegroep' (LAG). Zij wonen en/of werken in stadsdeel Scheveningen en proberen via uitvoering van deze gebiedsstrategie hun mede-bewoners in dit gebied te helpen.

De gebiedsstrategie beschrijft in grote lijnen:

- De situatie in het stadsdeel.
- De sterke en zwakke punten van het stadsdeel, en ook de kansen en bedreigingen.
- Strategieën om de energietransitie in het stadsdeel te ondersteunen op basis van deze sterke/zwakke punten.
- Hoe projecten kunnen passen binnen deze strategieën en waaraan projecten moeten voldoen om aanspraak te kunnen maken op het beschikbare budget (de 'criteria').
- Hoe we projecten gaan werven en selecteren.
- Hoe de uitvoering van de projecten zal gebeuren.

1.2. Deelnemende partijen en hun rol

De volgende partijen spelen een rol in de CLLD:

- Een aantal bewoners en organisaties in stadsdeel Scheveningen: zij
  - vormen de 'lokale actiegroep' (LAG);
  - zorgen dat andere bewoners erbij worden betrokken;
  - verzamelen projecten om de energietransitie in het stadsdeel te ondersteunen;
  - beslissen welk project geld krijgt.
  - zijn leidend in dit project.

De LAG Scheveningen bestaat uit de volgende bewoners/organisaties: Boudewijn de Blij (Buurtenergie Statenkwartier), Cindy Slaghuis (Stichting Aarde-Werk), Daniel Kruithof (Kijk Duurzaam/Mijn Energie Strategie), Hans Grijzen (Gasvrij

Scheveningen), Henk Crone en Humphrey James (ASG Nederland), Jos Omosebi (voormalig Techniek-ambassadeur)

- Stichting Duurzaam Den Haag: begeleidt het project tot en met de gebiedsstrategie en ondersteunt de lokale actiegroep met raad en daad.
- Gemeente Den Haag: kijkt mee en helpt de actiegroep waar mogelijk; zorgt er vooral ook voor dat verschillende projecten leren van elkaar en neemt – indien gewenst door de actiegroep – de administratie van het geld op zich. De gemeente is niet leidend. Dat is de lokale actiegroep.
- ‘Kansen voor West’: dit is een overheidsprogramma dat met Europees geld is gefinancierd en de € 140.000,- voor stadsdeel Scheveningen beschikbaar stelt. Zij toetsen dit plan aan de eisen van Europa, te weten:
  - Definitie van het gebied en de populatie waarop de strategie betrekking heeft
  - Analyse van kansen en uitdagingen voor het gebied waarbij sterke en zwakke punten in beeld worden gebracht
  - Beschrijving van de strategie en de doelstellingen ervan incl. meetbare streefdoelen voor outputs/resultaten, met duidelijke omschrijving van de aansluiting bij EFRO/REACT EU
  - Beschrijving van het proces om de gemeenschap bij de ontwikkeling van de strategie te betrekken
  - Actieplan waaruit blijkt hoe de doelstellingen van de strategie in acties worden omgezet. Hierbij gaat het vooral om het specificeren wat voor soort acties het partnerschap wil ondersteunen, wie verantwoordelijkheid draagt voor de uitvoering, wanneer de acties moeten plaatsvinden etc.
  - Beschrijving van beheer- en toezichtregelingen van de strategie en de evaluatieregelingen
  - Financieel plan van de strategie

1.3. *Processtappen in de tijd in het kort*

- a. Lokale actiegroep samenstellen (jan-feb 2022)
- b. Gebiedsstrategie maken; deze wordt getoetst door Kansen voor West (maart-mei 2022)
- c. Projecten uitvragen en selecteren (juni-juli 2022)
- d. Projectgeld toekennen (aug-sep 2022)
- e. Projectuitvoering ondersteunen (najaar 2022- najaar 2023)
- f. Afronden en evalueren (eind 2023)

2. Stadsdeel Scheveningen

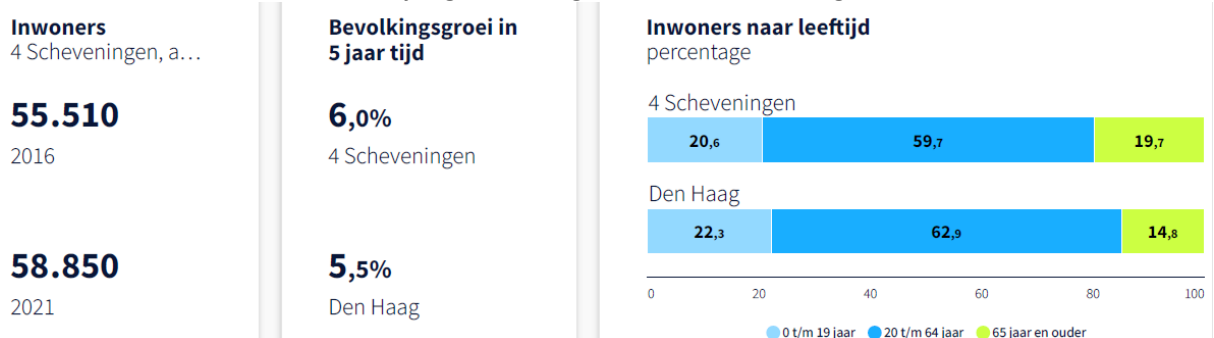
2.1. Beschrijving van het gebied

Enkele kenmerken uit de officiële stukken van de gemeente:

- Het stadsdeel bestaat uit 10 wijken:

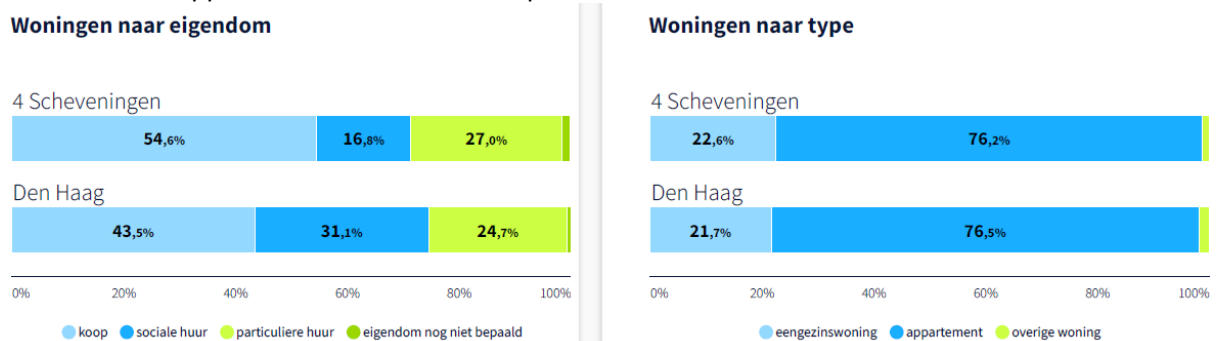
- Er wonen (in 2021) bijna 59.000 inwoners, met een vergelijkbare bevolkingsgroei, iets meer ouderen en iets minder jongeren dan gemiddeld in Den Haag:

- Verdeeld over ruim 30.000 huishoudens en bijna 32.000 woningen:

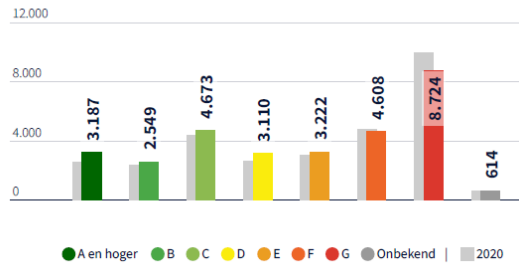
- Waarvan 76% appartementen en ruim 54% particulier bezit:

- Hiervan hebben circa 20.000 woningen energielabel D of lager (12% in corporatiebezit):

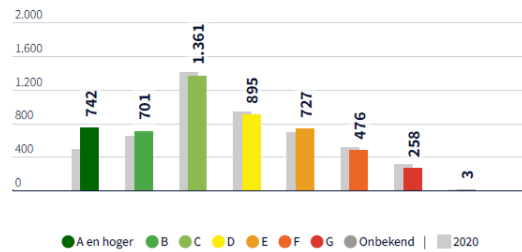
Woning naar energielabel (BAG)

4 Scheveningen, woningen

Energielabels corporatiewoningen

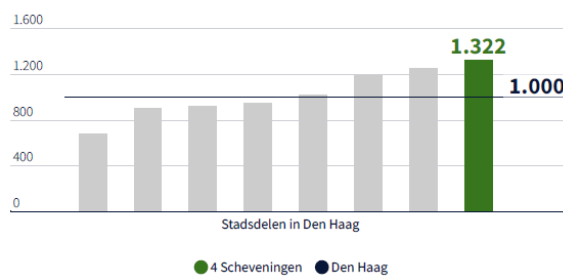
4 Scheveningen, woningen

- Het energieverbruik is iets hoger dan gemiddeld in Den Haag:

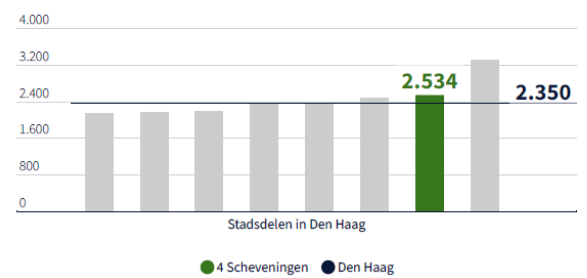
Gemiddeld aardgasverbruik per woning

m3

Gemiddeld elektriciteitsverbruik per woning

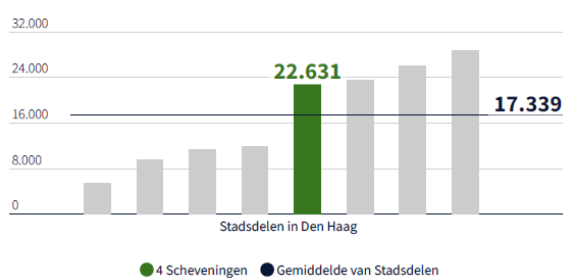
kWh

- Dat geldt ook voor het aantal zonnepanelen en de oppervlakte aan groene daken:

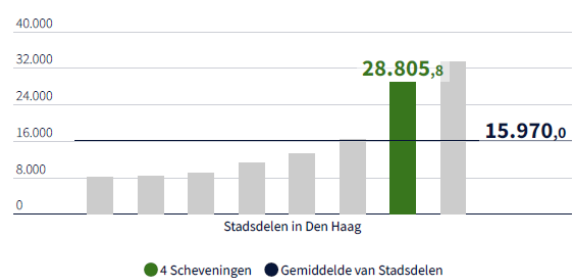
Aantal zonnepanelen

aantal

Oppervlakte groene daken

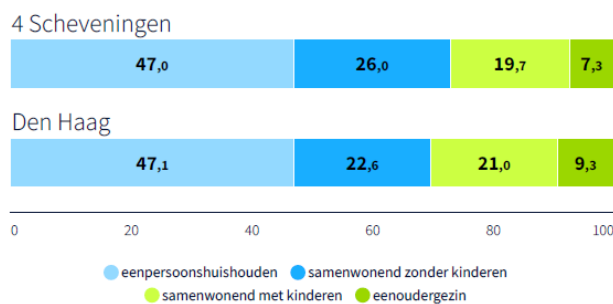
m2

- Het stadsdeel kent iets meer huishoudens zonder kinderen dan gemiddeld in Den Haag:

Huishoudens naar samenstelling

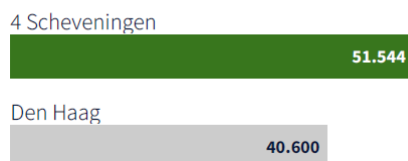
percentage

- Het inkomen is gemiddeld hoger dan in de stad als geheel:

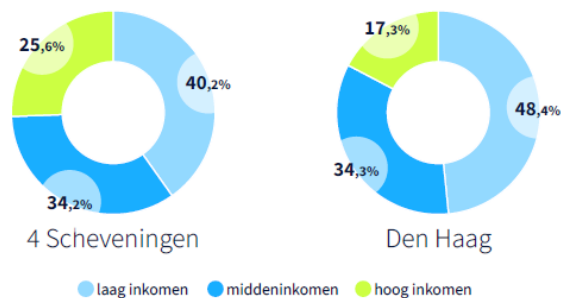
Gemiddeld besteedbaar huishoudinkomen

euro

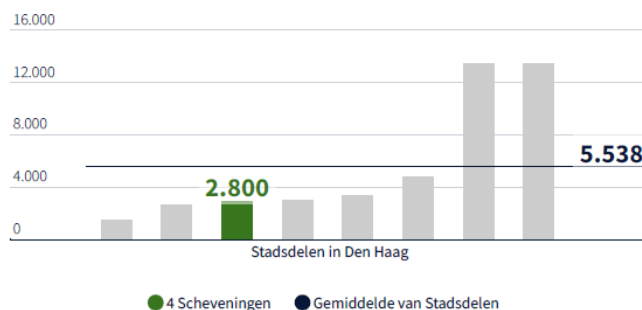
- Er zijn dan ook meer huishoudens met een hoger inkomen dan gemiddeld in de stad, en minder huishoudens met een lager inkomen:

Huishoudens naar inkomen

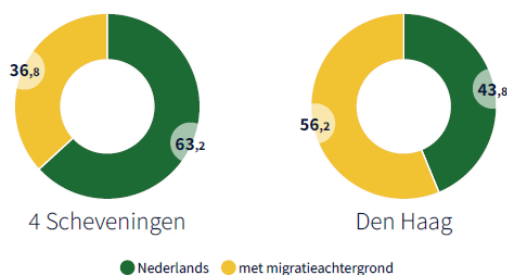
- Ook het aantal huishoudens met een inkomen tot maximaal 130% van het minimumloon is lager dan gemiddeld in Den Haag:

Doelgroepphuishoudens met een inkomen tot 130% aantal huishoudens

- Tot slot kent het stadsdeel minder inwoners met een migratieachtergrond dan gemiddeld in Den Haag:

Inwoners naar migratieachtergrond percentage

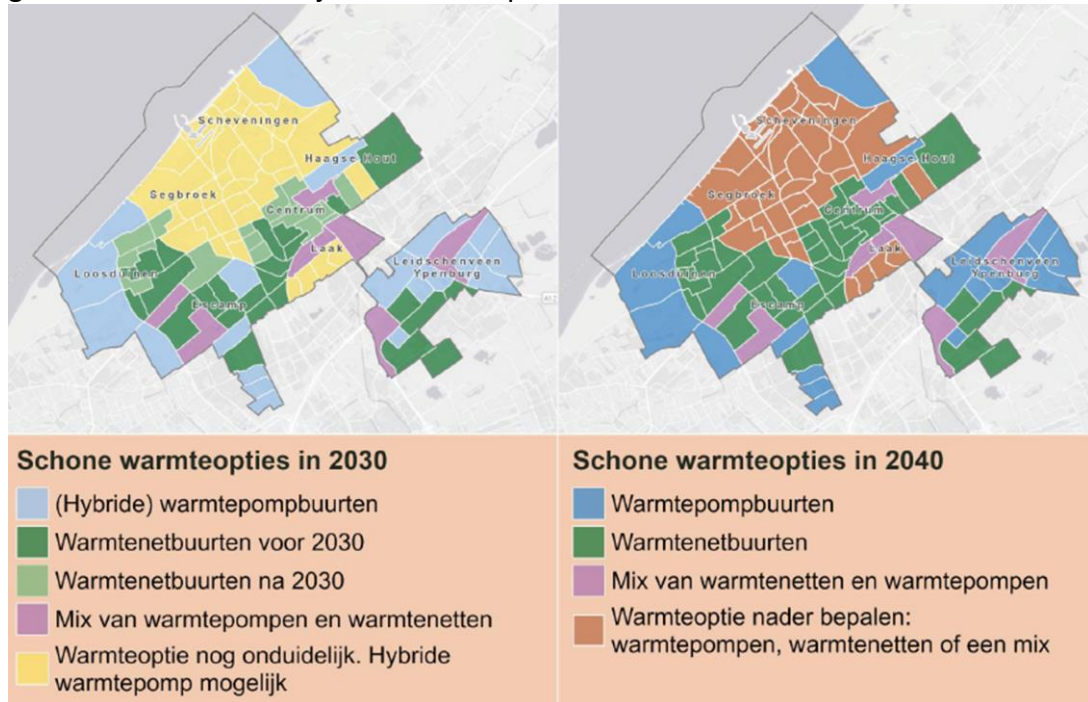
Prioriteiten in dit gebied:

- Deze staan verwoord in o.a. een aantal wijkagenda's, een toekomstvisie en de concept-Transitvisie Warmte. Zie verder de volgende paragraaf.

2.2. ***Wat is er al voorhanden aan informatie over het stadsdeel:***

- Aantal wijkagenda's: de wijkagenda's voor Duindorp, Scheveningen-Dorp en Duinoord zijn opgesteld; die voor de overige wijken moeten nog opgesteld worden. Alleen in de agenda voor Duinoord wordt de energietransitie genoemd.
- Ontwerp-Toekomstvisie Scheveningen-Bad: deze is begin februari 2022 door de gemeente gepubliceerd en wordt de komende maanden met belanghebbenden besproken. "Gezond en duurzaam" wordt hierin als het DNA van Scheveningen gezien. Een toekomstverkenning voor Scheveningen-Haven is in ontwikkeling.

- Verkenning duurzame warmte-opties in het vastgestelde Stedelijk Energieplan en de concept-Transitievisie Warmte (TVW): voor dit stadsdeel houdt de gemeente voor de langere termijn (tot 2040) voornamelijk zowel de optie warmtenetten als de optie warmtepompen open, of een mix daarvan, en worden voor de kortere termijn (tot 2030) vooral hybride warmtepompen en isolatie als handelingsopties gezien. Zie ook dit kaartje uit de concept-TVW:

- In de wijk Statenkwartier organiseert de gemeente in voorjaar 2022 een geloot burgerberaad over de energietransitie.

2.3. *Wat zijn de thema's, zorgen, behoeftes, vragen die spelen*

Aan de deelnemers in de lokale actiegroep is gevraagd of zij willen aangeven welke thema's er (rond energietransitie) spelen in hun stadsdeel. Deze lijst is het resultaat:

- a) De huidige hoge energieprijzen zijn uiteraard een grote zorg en maken de urgentie van een snellere energietransitie alleen maar groter, zeker voor de meest kwetsbare groepen.
- b) Een belangrijke vraag is in hoeverre de op dit moment aangeboden opties en visies in de energietransitie voldoende aansluiten bij de wensen en zorgen van de bewoners, en of die voldoende handelingsperspectief bieden.
- c) Een andere vraag is hoe meer bewoners betrokken kunnen worden bij de energietransitie en hoe ze gestimuleerd kunnen worden om duurzame maatregelen te nemen. Is bv meer kennis/advies nodig en/of meer ontzorging?
- d) Een vraag daarbij is welke strategie nodig/mogelijk is: is het slim om vooral "veel reuring" en discussie rond energietransitie aan te wakkeren, of om juist gericht te zoeken naar maatregelen die de meeste CO₂-besparing opleveren?
- e) Andere vraag is of wellicht een straatanaap kan helpen om de energietransitie te versnellen, naar het voorbeeld van de aanpak van de stadsvernieuwing in de jaren '80. Of juist een focus op corporatiewoningen of bepaalde techniek/groep?

- f) Energietransitie lijkt op dit moment onvoldoende zichtbaar voor de gemiddelde bewoner en is daardoor onvoldoende onderwerp van gesprek, ondanks allerlei acties van zowel gemeente als maatschappelijke en wijkinitiatieven.
- g) Door het energieverbruik goed te meten, kan beter zichtbaar worden wat er nodig en mogelijk is om daarop te besparen, o.a. door installaties beter af te stellen.
- h) Een zorg is dat de huidige acties te veel “losse flodders” zijn en geen onderdeel zijn van een integrale aanpak. Tegelijkertijd is juist ook een palet aan acties nodig om diverse groepen bewoners te kunnen bereiken.
- i) Er lijkt op zich best veel informatie beschikbaar, maar veel bewoners weten die niet te vinden, of voelen die behoefte niet. Waarschijnlijk moet die informatie laagdrempeliger, en in sommige gevallen misschien ook in meerdere talen?
- j) In een recente bewonersenquête vanuit het stadsdeel was er geen aandacht voor duurzaamheid, dus het lijkt ook binnen de gemeente nog niet overal hoog genoeg op de agenda te staan.
- k) Naast energietransitie is ook klimaatadaptatie en voldoende veerkracht een punt van zorg, bv als het gaat om toenemende wateroverlast door hevige neerslag, zoals bij de Keizerstraat in Scheveningen-Dorp.
- l) Tot slot is een belangrijke vraag hoe in gesprek met bewoners hun belangrijkste zorgen en oplossingen daarvoor scherper in beeld gebracht en ontwikkeld kunnen worden: bv via bestaande wijkorganisaties en/of -initiatieven?
- m) Een voorstel is om studenten en ontwerpers hierbij te laten helpen, met daarbij de vraag of/hoe dit goed in te passen is in de opzet en voorwaarden van de CLLD-aanpak.

2.4. Sterktes, zwaktes, kansen en risico's

Vervolgens is apart gekeken welke sterktes, zwaktes, kansen en risico's kleven aan de thema's genoemd door de bewoners en organisaties, in aanvulling op de SWOT-analyse ten behoeve van de Toekomstvisie Scheveningen-Bad. Die analyse had als uitkomst:

<p>Sterk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Scheveningen is enige stedelijke badplaats van Nederland, met bijbehorend stedelijk mobiliteitsgedrag • Bad heeft een eigen karakter ten opzichte van Haven en Dorp • Profiel met levend erfgoed, sport, natuurbeleving • Historische lanen van allure en zee- en duinlandschap • Iconen (Kurhaus, beach stadion, De Pier,..) • Bereikbaarheid per tram (snelle verbinding vanuit Holland Spoor en Centraal Station) • Directe fietsverbindingen van centrum naar strand 	<p>Zwak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Scheveningen profiteert te weinig van de som der verschillende delen • Ruimtelijke kwaliteit laat te wensen over. Inrichting is gebaseerd op 'stallen en stromen' ipv 'verblijven en ontmoeten' • Nabijheid van zee wordt beperkt benut en van elkaar afgekeerde zones presenteren zich met de achterkant naar elkaar toe • Historische lanen van allure lopen dood op autogedomineerde wereld • Verkeerssysteem kan binnen beschikbare fysieke ruimte niet verder groeien • Beleving fietsroutes vanuit het centrum
<p>Kans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profileren van Scheveningen als stedelijke badplaats (met bijbehorend economie, programma en bereikbaarheidsprofiel) • Jaarrond stedelijke dynamiek • Gezond en duurzaam als voortzetting van aloude DNA van Scheveningen (uitdaging door elementen, heroïsche waarde) • Model shift bereiken door fietsen, lopen en OV meer ruimte te geven • Verbreden van Bad richting tweede lijn en omgeving • Digitale innovaties 	<p>Bedreiging</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relatief lage bestedingen van bezoekers door verouderd productaanbod • Stedelijke doelgroep vindt in Scheveningen niet wat ze zoekt en komt daardoor niet • Scheveningen is sterk weersafhankelijk • Maritieme economie van Scheveningen heeft stedelijke interactie nodig om concurrerend te blijven • Stijgende zeespiegelstijging vraagt adaptief meegroeien • Rol van de auto moet vergaand worden beperkt om ruimte te vinden voor verblijven, ontmoeten, lopen en fiets

“Gezond en duurzaam” wordt hierin dus als DNA van Scheveningen gezien, maar de opgave die daaruit volgt voor de energietransitie is nog niet of nauwelijks uitgewerkt.

In de analyse van de LAG zijn de belangrijkste sterktes, zwaktes, kansen en risico's rond energietransitie in het stadsdeel:

Sterktes

- Relatief veel hogere en relatief weinig lagere inkomens
- Relatief al best veel zonnepanelen
- Aantal actieve wijkinitiatieven, die o.a. energiecoaches ondersteunen

Zwaktes

- Relatief hoog gemiddeld energieverbruik: kwetsbaar voor hoge gasprijs
- Nog veel woningen met energielabel D of lager
- Nog weinig betrokkenheid van gemiddelde bewoner

Kansen

- Veel winst te boeken met isoleren van woningen, en met gedragsaanpassing (?)
- Ondersteuning van wijkinitiatieven kan helpen meer bewoners te betrekken
- Voorlopig vooral inzetten op promoten hybride warmtepompen (?)

Risico's

- Misschien lastig te bepalen wat juiste isolatieniveau moet zijn?
- Maakt overstap op hybride warmtepomp het moeilijker om eventueel warmtenet te ontwikkelen of helemaal all-electric te gaan?
- Is de capaciteit van het elektriciteitsnet voldoende voor hybride warmtepompen?
- Staan bewoners voldoende open voor deze opties/aanpak en zijn financieringsopties voldoende?

Deze analyse kan nog aangescherpt worden in gesprek met andere bewoners en organisaties uit het stadsdeel.

3. Strategieën

De lokale actiegroep heeft nagedacht over manieren om de energietransitie verder te helpen op basis van bovenstaande sterktes, zwaktes, kansen en risico's. We noemen dit hier strategieën.

Mogelijke doelgroepen van die 'strategieën':

- a) Woningbouwcorporaties
- b) VvE's
- c) Individuele eigenaar-bewoners
- d) Huurders
- e) Huishoudens met laagste inkomens
- f) Huishoudens in woningen met laagste energielabels
- g) Laaggeletterden
- h) Expats
- i) Bedrijven/ondernemers
- j) Senioren
- k) Bewonerscommissies van huizenblokken (om te activeren) of renovatiewoningen
- l) Mensen zonder internet/smartphone
- m) Eigenaren van utiliteitsgebouwen (kantoren, winkels, bedrijfspanden, scholen, ...)
- n) Grooteigenaren/investeerders/particuliere verhuurders

Vooralsnog richt deze strategie zich op alle mogelijke doelgroepen, waarbij projecten gericht op de meest kwetsbare groepen bonuspunten verdienen.

Wat helpt de bewoners in de diverse wijken? Hieronder staan als suggesties negen voorstelbare strategieën, meer of minder gericht op bepaalde doelgroepen, met daarbij mogelijke denkrichtingen (ook combinaties en andere voorstellen zijn denkbaar):

3.1. *Maatregelen die comfort verhogen en/of energierekening verlagen*

- Isoleren
- Gedragsaanpassing
- Zelf energie opwekken (zonnepanelen, zonneboilers, warmtepompen, wind?)
- Energieverbruik beter monitoren en installaties beter afstellen

3.2. *Mensen met elkaar in contact brengen rond de energietransitie*

- Bijeenkomsten organiseren in de wijk om mensen te informeren/inspireren; daarbij vooral ook beeldtaal gebruiken
- Hackaton, of soortgelijke sessie, organiseren samen met studenten en ontwerpers (i.s.m. Haagse Hogeschool/TU Delft?)
- Wensen van bewoners inventariseren (en zo mogelijk koppelen aan energietransitie)

3.3. *Woningbouwcorporaties betrekken*

- Samen met hen geschikte project(en) en complexen kiezen
- Ook huurders betrekken

3.4. Groepsgewijze voorlichting

- Nieuwe bewonerscommissies opzetten
- Draaiboek voor energietransitie maken voor die bewonerscommissies
- Bestaande (effectieve) initiatieven/projecten meer zichtbaar maken

3.5. Onderwijs

- Leerlingen/jongeren betrekken: heeft duurzaam en cohesie bevorderend effect omdat zij op hun beurt weer hun ouders kunnen bereiken
- Scholen zelf helpen verduurzamen

3.6. Individuele voorlichting

- Door de woningbouwcorporaties of de gemeente
- Energiecoaches opleiden en promoten via wijkinitiatieven en Energiebank
- Aanbod Hou van je Huis en VvE-balie onder aandacht brengen

3.7. Bewoners ervaring laten opdoen met duurzaam wonen

- Bijvoorbeeld via voorbeeldwoningen: voordelen laten ervaren voor comfort en portemonnee (duurzame huizen-route?)
- Sessie organiseren met inductie koken
- Isoleren van de woning
- Energie opwekken (gezamenlijke of individueel)
- Elektrische deelauto's project

3.8. Ontzorgen

- Collectieve inkoopacties starten
- Subsidies aanvragen, evt. door de energiecoaches
- Klusteam opleiden en inzetten (bv i.s.m. Energiebank?)
- Straataanpak ontwikkelen i.s.m. experts (inspiratie vanuit stadsvernieuwing jaren '80?)

3.9. Werkgelegenheid stimuleren in de energietransitie

- Opleidingen in techniek versterken (via HHS, ROC, TU)
- Bewoners/leerlingen werven in de wijk
- Duurzame installatiebedrijven zichtbaar maken
- Omscholen van traditionele installateurs

4. Wijkprojecten

De methode van CLLD is gericht op het uitvragen en laten ontwikkelen van wijkprojecten door bewoners en organisaties in de wijken. Deze projecten moeten de energietransitie in de wijken dichterbij de bewoners brengen en bewoners helpen bij de energietransitie. De projecten kunnen inspiratie opdoen uit bijvoorbeeld de strategieën hierboven. De projecten kunnen groot of klein zijn [minimum en/of maximum-bedrag?].

Een vraag is nog of het mogelijk/gewenst is om voorafgaand aan de definitieve uitvraag bv een hackaton met studenten en ontwerpers (en bewoners?) te organiseren, om nader te bepalen wat voor dit stadsdeel de meest urgente vragen en oplossingsrichtingen zijn. Opties hiervoor inventariseren we bij Haagse Hogeschool en TU Delft en bespreken we in onze volgende LAG-sessie.

Het maximaal beschikbare budget is € 140.000,- (incl. BTW) voor alle projecten tezamen.

5. Selectieprocedure voor het uitvragen van projecten

5.1 Proces

Procedure ontwerpen; zie hierna een eerste voorstel [voorbeeld LAG Mariahoeve]:

- Gebiedsstrategie met selectiecriteria formuleren (in overleg met de wijk: conceptstrategie publiceren op website)
- Projecten uitvragen
- Publiciteit [wie betaalt dit: apart budget?]:
  - Posthoorn/wijkkrant(en) advertentie
  - Netwerken mailen
  - Posters/flyers
  - Huis-aan-huis brief
  - Aanhaken bij al geplande wijkbijeenkomsten
  - Aanhaken bij eventuele communicatieplannen woningcorporaties
  - Kernboodschap: “bedenk een project om de bewoners van wijk/stadsdeel te helpen bij de energietransitie” [Graag betere formulering]
- Brainstormsessie(s) [kan ook Hackaton zijn?] organiseren in de wijk om mensen te inspireren die wel energie hebben om een project uit te voeren, maar (nog) geen goed idee hebben.
- Binnengekomen projecten toetsen aan de criteria of ze passend zijn. Dit gebeurt door de LAG en eventueel extra ingevlogen experts als dat nodig blijkt. Resultaat: long list van projecten die in principe aan de criteria voldoen.
- Loket voor ondersteuning voor indieners inrichten. Georganiseerd door de LAG. Doel: laagdrempelig bewoners helpen met formuleren van het projectvoorstel, om zo kansrijk mogelijke projecten te ontvangen.
- LAG neemt besluit over verdeling gelden over de passende projecten. Dit leidt tot de definitieve lijst. LAG-leden beslissen niet mee over eventuele eigen voorstellen.
- Ieder project moet een beargumenteerde toewijzing of afwijzing krijgen. Over de uitkomsten wordt niet gecorrespondeerd.

- De gemeente maakt bij de start het aangevraagde geld geheel of gedeeltelijk over aan de projectindieners die zijn geselecteerd (als zij rechtspersoon zijn) of aan de LAG cq daarvoor fungerende rechtspersoon, die dit dan doorsluisst naar indieners.
- Bij einde project leveren de indieners een verantwoording. Deze verantwoording op prestatie hangt uiteindelijk samen met het aantonen wat de activiteiten van de initiatiefnemers zijn geweest. Belangrijk hierbij is dat het om het proces en de uitvoering van de activiteiten gaat. Het wel/niet behalen van concrete resultaten is van minder belang. De activiteiten dienen uiteindelijk te worden opgeleverd in de vorm van het aanleveren van beeldmateriaal, zoals (kleuren)foto's, en/of een activiteitenverslag. Zowel het verslag als beeldmateriaal dient de initiatiefnemer na afloop van het project naar de LAG op te sturen. De LAG op haar beurt stuurt vervolgens een factuur met het afgesproken subsidiebedrag en het door de initiatiefnemer aangedragen activiteitenverslag en/of beeldmateriaal op naar de gemeente.

5.2 Criteria en voorwaarden

Het is de bedoeling dat zo veel mogelijk wijkbewoners worden geactiveerd. Dat maakt dat in principe liefst meerdere projecten worden gefinancierd en het geld niet naar één project gaat [tenzij dat project heel veel mensen activeert?].

Voorbeelden van projecten

We willen voorbeelden geven aan bewoners om het project te laten leven, maar tegelijkertijd de creativiteit niet belemmeren. Bedenk dus vooral zelf wat de energietransitie in de wijk voor bewoners dichterbij brengt. Voor inspiratie: zie de denkrichtingen onder het kopje 'strategieën' hierboven.

Criteria waaraan aanvragen worden getoetst

1. Moet te maken hebben met de **energietransitie**
2. Passend bij de **gebiedsstrategie** van stadsdeel/wijken (de vragen die leven in de wijken, de behoeftes van de wijken)
3. **Haalbaar** (budget/betaalbaar, termijn tot eind 2023, omvang/te organiseren/niet te complex, voldoende menskracht voor uitvoering, etc.)
4. **Effectief**, het moet ergens toe leiden (benoembaar concreet resultaat)
5. **Efficiënt**, niet te duur, waar voor je geld, ook in vergelijking met andere projecten
6. **Duurzaam**/blijvend effect (voor de woningen, maar kan ook voor de bewoners/gedrag) cq structurele inbedding via vervolgpriject(en)
7. Extra punten krijgen projecten die nog **andere financieringsbronnen** hebben weten aan te boren en/of **zich richten op de meest kwetsbare groepen/wijken**

Voorwaarden voor aanvragen

- Naam project
- Korte beschrijving van het project, in begrijpelijke woorden
- Plan van aanpak, hoe ga je het aanpakken, wat is het beoogde eindresultaat, welke producten ga je opleveren, zowel kwalitatieve als kwantitatieve resultaten
- Begroting, waaraan wordt het geld besteed, onderverdeeld in type kosten die financierbaar zijn. Financierbaar:

- Uren van projectleiders en uitvoerders, maximaal tarief: € ... ?
- Inhuur experts (?)
- Wat zijn de financiële kaders van de gemeente? Als die er niet zijn: hoe bepalen wij dat?
- Niet teveel beperken, wij kunnen niet voorzien wat voor zinvolle kosten er moeten worden gemaakt.
- Financiering, van wie krijg je het geld, ook nog andere financiers behalve CLLD?
- Planning, beoogde looptijd, eventueel vervolgproject

6. Hoe gaan we bewoners/ondernemers/partijen betrekken?

Communicatieplan in eenvoudige vorm:

- Doel: zoveel mogelijk projectvoorstellen uit de wijk(en) trekken
- Doelgroepen onderverdeeld in groepen waar misschien een specifiek communicatiemiddel voor moeten worden gebruikt:
  - a) Woningbouwcorporaties
  - b) VvE's
  - c) Individuele eigenaar-bewoners
  - d) Huurders
  - e) Huishoudens met laagste inkomens
  - f) Huishoudens in woningen met laagste energielabels
  - g) Laaggeletterden
  - h) Expats
  - i) Bedrijven/ondernemers
  - j) Senioren
  - k) Bewonerscommissies van huizenblokken (om te activeren) of renovatiewoningen
  - l) Mensen zonder internet/smartphone
  - m) Eigenaren van utiliteitsgebouwen (kantoren, winkels, bedrijfspanden, scholen)
  - n) Grote eigenaren/investeerders/particuliere verhuurders
- Boodschap: "bedenk een project om jezelf en je burens te helpen bij de energietransitie en dien dat bij ons in"

Te nemen stappen:

- LAG vormen (reeds gedaan)
- Bewonersplan (gebiedsstrategie) ontwerpen en toetsen in de wijk(en) via schriftelijke reactieronde.
- Bewonersplan aanpassen aan de hand van de verzamelde opmerkingen/input. Dit wordt getoetst bij Kansen voor West.

Na akkoord door Kansen voor West:

- Organiseren van wijkbijeenkomst [in juni?] om informatie te geven over het project en op te roepen om project-aanvragen in te dienen, via oproep in wijkkrant(en) en netwerk.
- Na de wijkbijeenkomst: projecten beoordelen en selecteren [eind aug/begin sep?].
- Na selectie van projecten regelmatig de wijk informeren over de voortgang.
- Zo goed mogelijk structurele inbedding organiseren.

7. Financiën

Voor de projecten is € 140.000,- beschikbaar (inclusief BTW). De overige kosten waar rekening mee wordt gehouden voor het organiseren van CLLD:

- Kosten wijkbijeenkomst: € 4.000 tbv duurzaamheids-/energietransitiemarkt voor 200 (?) personen, om projecten te werven, juni (inloopbijeenkomst, 18.00–21.00u (?), bv met soep en broodjes, info-materiaal, gezellig aankleden).
- Informatiethema's [suggesties]:
  - Wat is de energietransitie?
  - Wat is de gemeente al van plan?
  - Wat kan de energietransitie voor onze wijk betekenen?
  - Projecten indienen, wie, wanneer, hoe?
  - Subsidiemogelijkheden?
  - Spullen voor kinderen om ze kennis te laten maken met de energietransitie, windmolentjes, elektrische autootjes
  - Brainstormtafel om bewoners te helpen met het formuleren van projecten (vraag en aanbod koppelen); bord met post-its
  - Uitdaging?
- Locatie: centraal gelegen wijkcentrum (nog te bepalen)
- Datum: juni [?]
- Partijen op de markt:
  - Hou van je Huis
  - Duurzaam Den Haag (inductiekoken)
  - Producten
  - Marktkramen met presentaties van partijen/wijkinitiatieven
- Voorlichtingsmateriaal: € 2.000
- LAG-kosten (locatie, koffie/thee, ...) b.v. eens per 2 maanden, waarbij ook de projectindieners regelmatig aanschuiven: € 500
- Begeleiding LAG: PM

8. Evaluatie van CLLD

Begin 2024 als projecten klaar zijn, evalueren we het hele proces. Betrokken partijen:

- LAG
- Projectindieners
- Gemeente
- Kansen voor West

De evaluatie heeft betrekking op de drie fasen van het project:

- ontwikkeling LAG en gebiedsstrategie
- werven van projecten
- uitvoering van de projecten + structurele inbedding